

УДК 007 : 304 : 070=Державин

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА ВОЛОДИМИРА ДЕРЖАВИНА

ОСТАПЕНКО Ніна,

канд. філол. наук, доц., e-mail: nostapenko@gmail.com;

РЯБИК Валерія,

студентка магістратури, e-mail: valeriark@ukr.net,

Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна.

У статті здійснено огляд листування Володимира Державина – вченого та публіциста, чия діяльність тісно пов'язана із науковим та культурним життям української еміграції в період Другої світової війни та після її завершення в Європі. Мета статті – з'ясувати особливості листування В. Державина, дослідити його комунікаційний стиль, стосунки з українською емігрантською пресою та окремими особистостями. Об'єкт дослідження – епістолярна спадщина з особового архівного фонду В. Державина в Українському Вільному Університеті (Мюнхен, Німеччина). Під час опрацювання листів були застосовані методи аналізу та синтезу, опису, порівняння, завдяки яким окреслено три основні напрями комунікації автора зі своїми адресатами, серед яких літературно-критичний, організаційно-критичний та громадсько-критичний. Важливим був також біографічний метод, що сприяв виділенню деяких штрихів у життєдіяльності науковця й публіциста.

Ключові слова: Володимир Державин, еміграція, лист, редакція, часопис, газета, критика, культура, література.

Вступ. У період Другої світової війни та після її завершення в Європі, зокрема в Німеччині, Франції, Великій Британії, а також за океаном, опинилося чимало українських літераторів, науковців, політиків, громадських діячів. Деякі з них згодом стали відомими, проте інші постаті лишаються в тіні бібліотечних архівів, чекаючи дня, коли хтось із дослідників представить їх світу. Серед таких діячів на особливу увагу заслуговує Володимир Державин – літературознавець, мовознавець, критик, перекладач, поет, публіцист, і в той же час редактор і коректор багатьох еміграційних газет та журналів – постать важлива й цікава для української історії журналістики, проте досі маловідома.

Мета статті – з'ясувати особливості листування В. Державина – літературознавця, науковця і публіциста, – дослідити його комунікаційний стиль, стосунки з українською емігрантською пресою та окремими особистостями. *Об'єкт* дослідження – епістолярна спадщина з особового архівного фонду В. Державина в Українському Вільному Університеті (Мюнхен, Німеччина). Зокрема, листування із головними редакторами преси української еміграції повоєнного періоду, авторами, колегами-журналістами.

Ім'я В. Державина сьогодні в українській науковій літературі можна знайти в основному в енциклопедичних довідниках, де акцент робиться більше на працях із теорії перекладу, науково-педагогічних досягненнях у Харківському університеті (Україна) та Українському Вільному Університеті (Мюнхен, Німеччина). Таке по-важне журналістикознавче дослідження, яким є «Преса української еміграції в Німеччині» М. Присяжнюка, згадує прізвище В. Державина лише в огляді перекладів європейських авторів [1, с. 157]. Окремі статті публікували Р. Івасів, Р. Рибальченко, Т. Салига, Т. Шмігер. Окрім деяких біографічних даних та представлення певних аспектів наукової діяльності, в оприлюднених матеріалах згадується перекладознавчий спадок. Варто зазначити, що перекладацькою діяльністю В. Державина ґрунтовно займаються харківські дослідники, зокрема науковці університету ім. В. Н. Каразіна та Харківського національного педагогічного університету імені

© Остапенко Н., Рябик В., 2017

Г. Сковороди. Наприклад, О. Кальниченко та З. Зарубіна, проаналізувавши рецензії В. Державина, що друкувалися в українській пресі 1927–1931 рр., дійшли висновку, що науковець «вимагав від перекладу передачі не лише змістової сторони твору в усіх його найтонших відтінках, а й сторону стилістичну, тобто художні особливості мови» [1], а Т. Шмігер наголошує на актуальності положень про переклад-стилізацію та про перекладознавчу рецензію [2].

Деякі публікації присвячено світоглядним протистоянням між В. Державиним та Ю. Шерехом, В. Державиним та І. Багряним [3; 4]. Найбільш ґрунтовно творчу спадщину В. Державина представив професор Прикарпатського університету імені В. Стефаника С. Хороб, який урешті й повернув ім'я вигнанця в Україну, і дослідження якого зосереджені на вивченні літературознавчої та перекладацької спадщини майстра. У 2005-у С. Хороб видав праці В. Державина «Література та літературознавство», а у 2012-у побачив світ двотомник «Володимир Державин: У зазеркаллі художнього слова» [6].

Але названі праці не вимальовують повноцінного біографічного портрету, не досліджують журналістську діяльність (Державин-критик, Державин-редактор, Державин-публіцист), не інформують, із ким спілкувався й у яких колах перебував.

Вирішити проблему дозволить дослідження фондів В. Державина, які є у Німеччині (Мюнхен, Український вільний університет) та в США (Нью-Йорк, Українська вільна академія наук). Аналіз і типологізація матеріалів, що там зберігаються, допоможуть не лише повернути в українську культуру ім'я визнаного за кордоном науковця, а й доповнять теорію і практику мовознавства, журналістського фаху, заповнять «білі плями» в житті української еміграції.

Методи дослідження. Під час опрацювання листів В. Державина застосовані методи аналізу та синтезу, опису, порівняння. Аналіз використовувався при ознайомленні зі змістом рукописів. Тексти подрібнювалися на елементи, що допомогло визначити низку підтем у канві єдиної теми. Таким чином відбулося окреслення трьох основних напрямів комунікації автора зі своїми адресатами.

Важливим був також біографічний метод, що сприяв кращому розумінню характеру науковця й публіциста. Проблемно-тематичний аналіз листів спонукав до визначення найпродуктивніших напрямків його епістолярії.

Порівняння використовувалися при зіставленні професійної творчої спадщини В. Державина. Зокрема, як працівник редакції він подавав свої зауваження для авторів та для головних редакторів. Метод опису застосовувався для змалювання окремих ситуацій, про які адресант писав у листах. Підсумки та побудова чіткої структури прикладів формувалася на основі синтезу.

Результати й обговорення. Серед українців, які працювали в умовах еміграції в Німеччині, на особливу увагу заслуговує постать Володимира Миколайовича Державина – науковця, який народився у Росії (1899, Петербург), але в студентські роки перебрався до Харкова, де завершив своє навчання у тамтешньому університеті, отримав перші наукові звання і врешті-решт долучився до української громади. Так, якщо проаналізувати матеріали попередніх дослідників та енциклопедичні дані, дізнаємося, що В. Державин був мовознавцем, літературознавцем, істориком і теоретиком української літератури, культурологом, перекладачем, критиком, поетом, публіцистом [4]. Варто зазначити, що лише у першій названій сфері – мовознавстві – він був фахівцем із орієнталістики, тобто сходознавцем, який розбирався у єгиптології, арабістиці, гебраїстиці та санскритології. На додачу науковець володів і багатьма західноєвропейськими мовами: німецькою, англійською, французькою, італійською, давньо- й новогрецькою та іншими. І це лише побіжний погляд, не вдаючись у подробиці всеохоплюючих знань українського вченого.

Проте літератури, яка є сьогодні про В. Державина, не достатньо для всебічного розуміння цієї постаті. Сухі бібліографічні факти не дозволяють нам уявити

особистість, зрозуміти її ставлення до життя та професійної діяльності, сприйняття України та еміграції. Інформацію, що нас цікавить, можна знайти, наприклад, в особовому архівному фонді В. Державина в Українському Вільному Університеті (Мюнхен, Німеччина). Серед численних матеріалів там є нотатки В. Державина до біографій відомих діячів, наукові праці за 1928–1947 рр., соціально-політичні праці за 1945–1947 рр., вірші, переклади, проспекти видань і конспекти курсів, рецензії за 1927–1953 рр., переписані підручники східних мов, особисті біографічні документи 1945–1960 рр., папери про службу та громадську діяльність, вирізки та відбитки газетних публікацій, багато іншої цікавої інформації. Тут зібрано особисті та службові матеріали, оригінали та чернетки, рукописи та машинописи, заяви, листи, довідки, записки.

Проте, на нашу думку, найінформативнішою та найцікавішою частиною фонду щодо розуміння В. Державина як важливої журналістської постаті, є підбірки листів до редакцій друкованих органів, а також до окремих адресатів, зокрема через те, що до цього часу листування критика і публіциста у дослідженнях не фігурувало.

Більшість листів мають діловий характер і пов'язані з професійною діяльністю. Про це свідчить не лише зміст, а й імена адресатів, серед яких науковці, громадські діячі, письменники і поети, історики. Серед них В. Кубійович – голова Наукового товариства імені Шевченка (НТШ), український історик, географ, енциклопедист, видавець, громадсько-політичний діяч, організатор видання та головний редактор Енциклопедії українознавства та фундаментальної праці «Географія українських і сумежних земель»; П. Курінний – президент Української Вільної Академії Наук у Європі (УВАН), український історик, археолог, етнограф, музеєзнавець, організатор пам'яткоохоронної справи; Ю. Бойко-Блохин – ініціатор «Незалежної асоціації дослідників совєтської теорії і практики в національних проблемах», український літературознавець, театрознавець, професор Українського Вільного Університету в Мюнхені, громадський і політичний діяч, член Проводу ОУН; Н. Полонська-Василенко – декан філософського факультету Українського Вільного Університету (УВУ), український історик, археолог, архівіст, одна з провідних представниць державницької школи в українській історіографії; В. Русальський – український журналіст і письменник-прозаїк, М. Михалевич – український художник-графік, іконописець, театральний декоратор, О. Лятуринська – українська малярка, скульпторка, письменниця, поетка та ін.

Частину листів адресовано головним редакторам періодичних видань на еміграції, таких як місячник культури і суспільного життя «Орлик» (Берхтесгаден, Німеччина), літературознавчий журнал «Пороги» (Буенос-Айрес, Аргентина), тижневик політичного, суспільного і культурного життя «Український голос» (Мюнхен, Німеччина), тижневик «Ukrainian Thought» (Авгсбург, Німеччина), літературно-мистецький додаток до «Українських вістей» «Літературний зошит» (Новий Ульм, Німеччина), часопис «Наше життя» (Авгсбург, Німеччина), місячник культури, політики і суспільного життя «Український самостійник» (Мюнхен, Німеччина), місячник літератури, мистецтва і науки «Рідне Слово» (Мюнхен-Карльсфельд-Фрайман, Німеччина). На жаль, більшість рукописів починаються лише звертанням «Високоповажний Пане Редакторе» або «Високоповажний Пане Докторе», що дуже ускладнює ідентифікацію людини, до якої зверталися.

У листуванні переплетені теми мови, літератури, історії, політики, моралі та етики. На особливу увагу заслуговує критична спрямованість дій і думки, яка простежується від листа до листа. При чому критичний аспект у настановах В. Державина має три напрями.

Перший – літературно-критичний. Тут ученого варто розглядати в рамках професії літературного критика в редакції того чи іншого журналу (наприклад, «Наше життя», «Українська думка», «Гомін України», «Самостійна Україна» тощо).

Листи до редакторів частіше містили рекомендації щодо друку або його недоцільності книги, статті, окремого художнього твору (вірша, оповідання, новели) чи перекладу. Серед рецензованих: Т. Осьмачка, Ю. Крохмалюк (псевдонім – Юрій Тис), Д. Бучинський, І. Гевеленко (псевдонім – Володимир Русальський), Д. Борзяк, М. Лавренко, Л. Івченко-Коваленко, В. Орелецький, О. Парамонів та інші.

Так, стосовно твору Дмитра Борзяка «Букет пролісків» професор писав: «Надзвичайно потворне зображення патологічного (морального й розумового) розкладу психіки в умовах підсоветського побуту. Може викликати лише огиду. Друкувати неможливо». Така ж доля спіткала і роботу «Про загадкові слова Т. Шевченка» доцента О. Прамонова. Рецензент зазначає: «Зовсім не в тему, і з фантастичним головним твердженням – начебто росіяни (москалі) походять головним чином від германських (шведських) варягів. – Не раджу друкувати». Натомість «Поетична трійця не з нашого століття» доктора Д. Бучинського застережень щодо публікації не мала, хоча на думку критика написано «нуднувато, а до того ще й сентиментально» [8].

Наведені приклади наштотують на думку, що В. Державин був проти сенсаційності та відстоював передусім змістовні, художньо-досконалі твори. Про останнє свідчить коментар щодо прози Ю. Тиса, яку літературний редактор відкидає «через надмірну абстрактність і ідейну неясність», та репліка стосовно лірики М. Лавренка: «З віршів, на жаль, ані один на публікування не заслуговує (навіть для „Української Думки” були б заслабі)» [9].

Як літературний критик В. Державин листувався не лише з редакторами, а й із поетами та прозаїками, які просили поради та надсилали свої твори для професійної редактури. Цікавим прикладом такої співпраці є лист В. Державина до В. Русальського, у якому розкритиковано цілу белетристичну збірку із зазначенням конкретних вад та професійних рекомендацій рецензента. «Сюжетно Вам найліпше вдаються неопретензійні психологічно-побутові сценки та ескізи, як от „Матвій Грин” і „Пролог до весни”, хоч перше з них далеко занадто ідилічне на підсоветському тлі (...), а друге – зіпсоване вкрай неймовірним фіналом (...). „Ідіот” має, навпаки, добрий фінал, але головний персонаж обдарований такими демонічно-бестіяльними рисами, що всяка правдоподібність виключається» [10]. Не зважаючи на численні зауваження, професор все одно бачить прогрес автора та радить йому менше зацікавитися на публікуванні й більше працювати над змістом і формою.

Та інколи занадто жорстка критика була причиною бурхливих обвинувачень, на які доводилося відповідати. Так сталося з Людмилою Івченко-Коваленко, яка закидала В. Державину потурання непристойностям, антихристиянство, а також аморальність та нігілізм. Невідомо з чого конкретно все почалося, але критика п'єси «Ксантіппа», яку журналіст привселюдно на з'їзді МУРу назвав «мистецька безвартісною та ідейно недолугою» [11], вже тоді викликала в авторки обурення.

Другий напрям – організаційно-критичний. Він стосується різноманітних організаційних питань, із якими стикався В. Державин, співпрацюючи з друкованими ЗМІ та іншими організаціями. Найчастіше критика тут пов'язана із необґрунтованим вилученням уривків із поданих матеріалів, зокрема робіт самого В. Державина. При чому про скорочення не повідомляли і якщо автори не цікавився долею свого доробку до його появи у друкованому вигляді, їх чекали неприємні несподіванки, що пізніше втілювалися в особисті образи і навіть скандали. Наприклад, у листі В. Державина до професора Юрія Бойка читаємо: «... Я вже попередку помітив, що в другому розділі моєї статті, перед абзацом (...) пропущено цілий великий абзац (...). Дуже прошу Вас негайно в'яснити це питання і про наслідки повідомити (...). Позаяк відсутність цього абзацу не тільки нічим не виправдується, але ще й розбиває логічний хід думок цілої статті, то я радше взяв би свою статтю зовсім назад, аніж погодився б, щоб вона друкувалася у такому (...) випадково скаліченому вигляді» [12].

Також тут варто розглянути зауваження до роботи редакторів, включно із головним. Так В. Державин чітко висловлює своє незадоволення працівниками, які недостатньо компетентні, щоби здійснювати будь-які зміни в авторських текстах. Про це він пише Ю. Бойку, зауважуючи, що видання Асоціації, якими він керує, мають недостатньо добру німецьку літературну мову. «За таких умовин, доручати проф. Орелецькому контролювати моє знання німецької мови – це значить провокативно викликати конфлікт, де його могло б не бути» [13] – зазначає В. Державин, знавець понад десятка мов, який із легкістю здійснював переклади лірики та прози як із німецької, так і німецькою.

Ще одним цікавим прикладом є так зване «суперредакторство», тобто цензура головного редактора щодо роботи інших редакторів. Цей термін використано у листі, в якому, на жаль, не зазначено імені адресата. Відомо лише, що це очільник видання, а В. Державин – редактор літературного відділу. Розбіжності стосувалися перекладу іспанської новели «Кавальєро», або ж «Кабаллєро» відповідно до варіанту доктора Бучинського. В. Державин виступив проти цього твору: «(...) я зовсім недвозначно висловився негативно. Тепер Ви (головний редактор) начебто дивуєтеся з того, що я не подав правописної та стилістичної редакції цієї новели. Звичайно ж, цього я не подав, і не подам, бо коли Ви, в характері головного редактора, вирішаєте друкувати щось стосовно літературного відділу супроти моєї opinii – то вже, будь ласка, дбайте про відповідну правописну та стилістичну редакцію з Ваших власних побажань – мене це не обходить. „Літературний редактор” українського щомісячника – це не означає ні обов'язків літературного консультанта, ані обов'язків „редактора мови”» [14]. У своєму обуренні В. Державин навіть вимагав забрати його ім'я із титульних сторінок, де він значився як літературний редактор – не хотів псувати свою репутацію і відповідати перед читацькою аудиторією за речі, до яких не мав жодного стосунку.

В організаційному контексті варто згадати і про Спільку українських письменників і журналістів (СУПіЖ), до якої професор звертався з проханням видавати журнал «Заграву» як додаток до газети «Наше життя». У виписках із протоколів засідання чітко написано, що члени Спільки ухвалили рішення просити редакцію газети «Наше життя» видавати журнал, користуючись із ліцензії «Нашого життя». Проте дієвих кроків для вирішення справи зроблено не було. За півроку В. Державин пише до СУПіЖ чергового листа, у якому засуджує бездіяльність Спільки. Він вважає, що ліквідацію «Заграви» – «того кваліфікованого й заслуженого літературного органу» [15; 16] – організація зле прислужилася українському національному громадянству на еміграції. В результаті мовознавець виходить із членів Правління СУПіЖ.

Третій напрям – громадсько-критичний. Він, перш за все, стосується В. Державина як громадського діяча, члена МУР, НТШ, УВАН. Тобто тут ми розглядаємо як інтелектуал-справедливець оцінює окремі суспільні процеси – радить, аналізує, засуджує.

Так, маючи негативний досвід із аугсбурзьким видавцем А. Білоусом, який без дозволу і навіть всупереч, вилучив із збірки В. Державина «Gelb und Blau» («Жовтина і Блакить») одну перекладену поезію, науковець вирішує із заявою звернутися до преси. «Скільки п. А. Білоус, за тими, що дійшли до мене, відомостями, має намір провадити далі свою видавничу діяльність і поза межами Німеччини, вважаю за свій обов'язок застерегти всіх українських літератів перед свавільними махінаціями цього несумлінного видавця, що не шанує ні законів літературної пристойности, ні навіть власного слова», [17] – написано у листі до редактора одного із видань, де публіцист хотів опублікувати свою засторогу.

Визначена громадська позиція змушувала відповідно реагувати й на пропаганду марксизму, яка розцвіла на сторінках «Нашого життя». У результаті сім осіб, а саме В. Державин, О. Зуєвський, Г. Мироненко, М. Орест, П. Павлович, О. Чорногірський та В. Шаян, підписали «одвертий» лист з оголошенням свого виходу з

Видавничої Спілки «Наше Життя». Якраз через цю ситуацію вже згадана вище Л. Івченко-Коваленко звинувачувала В. Державина у антирелігійності та антихристиянстві, хибно розуміючи відповідь редакції «Наше життя» на відкритий лист, у якій ішлося, що «антихристиянською трибуною „Наше життя” ніколи не було й не буде, і нове поганство „перунізм” на його сторінках підпертя не знайде» [11]. Хоча ця цитата мала стосунок лише до книги «Про Перуна знання таємне» та її автора В. Шаяна, а не до всіх публіцистів, що вирішили вийти зі Спілки.

Окремі листи свідчать про щире бажання В. Державина на високому рівні тримати престиж організацій, до складу яких входив. Наприклад, як керівний член Сходознавчої Секції Української вільної академії наук, науковець намагався відтермінувати або й скасувати заплановане засідання у зв'язку із заявою у пресі професора Ветухова про співпрацю Американського Відділу УВАН «з ворожою українству інституцією» («Free Russia Found») [18]. На думку дослідника, наукова структура могла продовжити свою роботу лише після того, як її представництво надрукує відповідну декларацію і прилюдно висловить свою точку зору щодо закидів Ветухова, які компрометують УВАН. Про це вчений написав у листі до керівництва, зазначаючи, що допоки не буде реакції, він «особисто муситиме стримуватись від будь-яких проявів спільної наукової праці» [19].

Разом зі своїми колегами по Українській вільній академії наук, а саме з Яр. Рудницьким, П. Курінним та Л. Білецьким, В. Державин писав до редакції часопису «Літературний Зошит», на сторінках якого було надруковано оповідання Тодося Осмачки «Мудрець». Із точки зору колективу авторів цей твір «висуває тяжкі і тотально дискримінуючі обвинувачення морального й політичного змісту на адресу відомого члена Української Академії Наук» (відповідно до зміненого прізвища «Димський», цим членом, напевно, був Агатангел Кримський), виставляючи його «як приятеля голови НКВД і морально-потворної особи з садистичними нахилами» [20]. Науковці вважали, що подібне ставлення до прославленого члена своєї ж нації в першу чергу дискредитує самих українців. Тож редактора просили поміркувати, яку користь ця публікація може принести українській еміграції.

Звертався В. Державин і до правління Мистецького Українського Руху (МУР), критикуючи їхню організацію конференцій. Він «обстоював безсторонній розподіл запрошень адресованих літературним організаціям та особам, що формально перебувають поза Об'єднанням українських письменників МУР» [21]. Організатори не мають вибірково надсилати запрошення, уникаючи тих представників мистецтва, хто написав або надрукував щось критичне, а отже, неприємне для деяких членів правління.

Ще одним актом громадського, чи краще науково-професійного обов'язку, можна назвати виступ В. Державина проти обрання професора Юрія Шереха дійсним членом Філологічної Секції Наукового Товариства імені Шевченка (НТШ). Загалом стосунки між цими двома науковцями – питання досить складне та неоднозначне. Деякі дослідники переконують, що їх об'єднувала дружба. Але в книзі-щоденнику Уласа Самчука «Планета Ді-Пі» можна знайти уривки про їхнє світоглядне протистояння, яке проявлялося не лише в літературі, а й за її межами.

Певна неприязнь відчувається й у листі В. Державина із додатком Михайла Зерова (Ореста), що направлений до Голови НТШ. У ньому говориться, що на еміграції Юрій Шерех відомий перш за все як літературознавець та літературний критик, а не як мовознавець. Крім того, у своїх виступах професор часто проголошує абсурдні твердження, що суперечать загальній думці. Тож, стверджував В. Державин, своєрідна епатажність колеги може зруйнувати науковий авторитет Товариства.

Крім того, Шереху закидали різні інсинуації щодо його літературних прихильників. У цьому контексті автор листа згадує статтю «Табір у літературі і література в таборі», яка обурила М. Ореста. Напевно, під впливом того матеріалу В. Державин і

написав: «Чого можна сподіватися в дальшому від особи, яка, ще не ставши членом НТШ, зважується використовувати орган НТШ для неблаговидного зведення літературних і політичних розрахунків – це показала прикра подія на засіданні філософічного факультету УВУ в липні 1948, коли проф. Ю. Шерех обстоював, щоб (...) кандидатура др. Р. Єндика на доцентний курс з сентроплогії була знята з порядку денного без усякого обговорення – тому що, мовляв, др. Р. Єндик у надто гострих виразах полемізував проти його (проф. Ю. Шереха) публіцистично-літературних та політичних виступів» [22]. В. Державин дивується, яке відношення полеміка має до професійного фаху, і бачає у ситуації можливість втягнути Український вільний університет у внутрішньо-політичну боротьбу, яка лише зашкодить діяльності освітнього осередку.

Висновки та перспективи. В. Державин серйозно ставився до діяльності української еміграції в сферах науки та культури. Він вважав, що будь-який продукт, що створюється українцями, має відповідати певним, можна навіть сказати – високим, стандартам. У вченого були свої критерії оцінювання поезій, прозових творів, перекладів і навіть діяльності організацій. До цього списку належали об'єктивність, порядність, точність, доцільність, естетична краса. Не останню роль мало дотримання справжніх європейських стандартів у підході до національних, культурно-мистецьких та освітньо-наукових явищ на чужині. Це вказує на те, що критичні зауваги науковця були не вузькоспеціалізованими, а навпаки – виходили на громадський рівень. Звичайно, така прискіпливість подобалася не всім, адже у скрутні, голодні післявоєнні часи багато літераторів і науковців своєю працею намагалися заробляти. Проте В. Державин був неблаганним. Не звертав уваги на авторитети. Якщо твір або праця не мали цінності, вони не гідні виходу в світ. Результати творчої праці повинні бути високими – заради самих себе і заради майбутніх поколінь.

Епістолярна спадщина В. Державина, так само як наукова і публіцистична, не достатньо вивчені, а значить не досить відомі в Україні. Тому ці та інші питання потребують глибшого наукового огляду.

Подяки. Висловлюємо подяку Українському вільному університету (Німеччина, Мюнхен) за доступ до матеріалів Особового архівного фонду В. Державина.

1. *Присяжний М. П.* Преса української еміграції в Німеччині : становлення, розвиток, тематична політика (1945–1953) / М. П. Присяжний. – Львів, 2000. – 220 с.

2. *Зарубіна З. В.* Володимир Миколайович Державин як критик перекладу / О. А. Кальниченко, З. В. Зарубіна // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. – 2016. – Вип. 83. – С. 189–198.

3. *Шмігер Т.* Проблеми вивчення перекладознавчої спадщини професора Володимира Державина / Тарас Шмігер // Лінгвістика. – 2009. – Вип. 9. – С. 395–398.

4. *Івасів Р.* Українець з переконання [Електронний ресурс] / Роман Івасів // Галичина : [сайт]. – Режим доступу : <http://www.galychyna.if.ua/publication/ukrainism/ukrajinec-z-rerekonannja/print.html>. – Дата доступу: 30.05.2017.

5. *Салига Т.* Між двох сил [Електронний ресурс] / Тарас Салига // Українська літературна газета : [сайт]. – Режим доступу : <http://litgazeta.com.ua/articles/mizh-dvoh-syl>. – Дата доступу: 30.05.2017.

6. *Хороб С.* У задзеркаллі художнього слова / С. Хороб. – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2015. – 805 с.

7. *Сидоренко Н. М.* Журналістська «планета Ді-Пі»: українська преса у таборах військовополонених, переміщених осіб і біженців після II Світової війни (1945–1950) / Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко. – К., 2000. – 175 с.

8. *Державин В.* Високоповажний Пане Редакторе [...]. Лист. Машинопис. 26.09.1955 // Особовий архівний фонд. Державин В. М. Український Вільний Університет (Мюнхен, Німеччина).

9. *Державин В.* Високоповажний Пане Редакторе [...]. Лист. Рукопис. 20.11.1957 // Там само.

10. *Державин В.* До В. Русальського. Лист. Рукопис. 25.12.1947 // Там само.
 11. *Державин В.* До Сенату Богословської Академії УАПЦ. Лист. Машинопис. 16.03.1948 // Там само.
 12. *Державин В.* До Ю. Бойка. Лист. Машинопис. ?.06.1959 // Там само.
 13. *Державин В.* До Ю. Бойка. Лист. Машинопис. 15.05.1959 // Там само.
 14. *Державин В.* Високоповажний Пане Редакторе [...]. Лист. Машинопис // Там само.
 15. *Державин В.* Виписка з протоколу Засідань Управи СУПіЖ. Рукопис. 6.01.1947 // Там само.
 16. *Державин В.* До Правління СУПіЖ. Лист. Рукопис. 5.06.1947 // Там само.
 17. *Державин В.* Високоповажний Пане Редакторе [...]. Лист. Рукопис. 22.01.1949 // Там само.
 18. *Державин В.* До В. Дубровського. Лист. Рукопис. 20.09.1951 // Там само.
 19. *Державин В.* До П. Курінного. Лист. Рукопис. 20.09.1951 // Там само.
 20. *Державин В.* До Редакції часопису «Літературний Зошит». Лист (копія). Рукопис. 30.03.1947 // Там само.
 21. *Державин В.* До правління МУР. Лист. Рукопис. 6.06.1947 // Там само.
 22. *Державин В.* До В. Кубійовича. Лист. Рукопис. 21.07.1947 // Там само.

UDC 007 : 304 : 070=Derzhavyn

The epistolary heritage of Volodymyr Derzhavyn

Ostapenko Nina, PhD (Philology), Associate Professor, e-mail: nostapenko@gmail.com;

Riabyk Valeria, magistr, e-mail: valeriark@ukr.net,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, The Institute of Journalism, 36/1, Melnykova St., Kyiv, 04119, Ukraine

The article reviews the correspondence of Volodymyr Derzhavyn, a person whose work is closely linked to the scientific and cultural life of Ukrainian emigration during the Second World War and after its end in Europe. The purpose of this article is to find out the features of V. Derzhavyn's correspondence, to study his communicative style, relations with the Ukrainian emigrant press and some personalities. The object of the study is the epistolary heritage from V. Derzhavyn's personal archival fund at the Ukrainian Free University (Munich, Germany). During the research different methods were used, such as analysis and synthesis, description, comparison, which outlined three main directions of communication between the author and his addressees, including literary-critical, organizational-critical and public-critical. Also important was the biographical method, which contributed to the allocation of some aspects in the life of scientist and publicist.

Key words: Volodymyr Derzhavyn, criticism, emigration, letter, editorship, magazine, newspaper, culture, literature.

Эпистолярное наследие Владимира Державина

Остапенко Нина, Рябик Валерия

В статье подается обзор переписки Владимира Державина – ученого, чья деятельность тесно связана с научной и культурной жизнью украинской эмиграции в период Второй мировой войны и после ее завершения в Европе. Цель этой статьи – выяснить особенности переписки В. Державина, исследовать его коммуникационный стиль, отношения с украинской эмигрантской прессой и отдельными личностями. Объект исследования – эпистолярные материалы из личного архивного фонда В. Державина в Украинском Свободном Университете (Мюнхен, Германия). Для обработки писем В. Державина были применены методы анализа и синтеза, описания, сравнения, благодаря которым были обозначены три основных направления коммуникации автора со своими адресатами, среди которых литературно-критическое, организационно-критическое и общественно-критическое. Важным был также биографический метод, который способствовал выделению некоторых важных аспектов в жизнедеятельности ученого и публициста.

Ключевые слова: Владимир Державин, критика, эмиграция, письмо, редакция, журнал, газета, культура, литература.

1. Ivasiv R. Ukrainian from Persuasion Magazines, available at: <http://www.galychyna.if.ua/publication/ukrainism/ukrajinec-z-perekonannja/print.html>, accessed: 30.05.2017.

2. Derzhavyn V. – Editor [J]. Letter. September 26, 1955. 1 p. Typing. – The Personal Archive Fund of Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.

3. Derzhavyn V. – Editor [J]. Letter. November 20, 1957. 2 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.

4. Derzhavyn V. – Rusalsky V. Letter. December 25, 1947. 4 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
5. Derzhavyn V. – Senate of the Theological Academy of the UAOC. Letter. March 16, 1948. 2 p. Typing. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
6. Derzhavyn V. – Boyko Yu. Letter. 1 p. Typing. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
7. Derzhavyn V. – Boyko Yu. Letter. May 15, 1959. 1 p. Typing. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
8. Derzhavyn V. – Editor []. Letter. 4 p. Typing. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
9. Derzhavyn V. Statement of the minutes of the meeting of the Executive Committee of the Supreme Executive Committee. January 06, 1947. 1 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
10. Derzhavyn V. – The Union of Ukrainian Writers and Journalists. Letter. June 5, 1947. 1 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
11. Derzhavyn V. – Editor []. Letter. January 22, 1949. 1 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
12. Derzhavyn V. – Dubrovsky V. Letter. September 20, 1951. 1 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
13. Derzhavyn V. – Chicken P. Letter. 20.09.1951. 1 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
14. Derzhavyn V. – Edition „Literary Notebook“. Sheet (copy) March 30, 1947. 2 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
15. Derzhavyn V. – Management Board of the Ministry of Education and Science. Letter. June 6, 1947. 1 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.
16. Derzhavyn V. – Kubyovych V. Letter. July 21, 1947. 2 p. Manuscript. – The Personal Archive Fund Derzhavyn V. M. – Ukrainian Free University.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2017